

Tanıtım / *Reviews* *Eski Köye Yeni Roman*'ın Konumu/Alımlanışı, Niyeti ve Anlatı Stratejisi

Mehmet Şamil DAYANÇ*

Giriş

Bir yazar imgesinden hareketle üretilen değerlendirme yazıları daha ilk adımda tehlikeyle başlar. Çoğu kez metnin niyetiyle yazarın niyeti arasında bir mütakabiliyet ilişkisi olduğu varsayılarak çalışmanın amaçları doğrudan doğruya çalışmanın başarıları olarak sunulur. Bu tarz bir değerlendirme yazısının kusuru yalnızca bir övgü yazısına dönüşmesi değil, belki de daha önemlisi, çalışmanın potansiyellerinin üstünü örtmesidir. Diğer yandan yazar imgesi olumsuz çağrışımlarla donatılı da olabilir. Böylesi bir durumda da amaç, çalışmanın iddialarına yahut sorunsallaştırma alanlarına odaklanmaktan ziyade kusurlarına bakmak şeklinde cereyan eder. Her iki durumda da metnin niyeti göz ardı edilecektir. Bundan dolayı bu değerlendirme yazısının amacı, bir yazar imgesini övmek yahut yermekten ziyade *Eski Köye Yeni Roman*'ın alamet-i farikasını tartışmaktır. Böylesi bir amaç içinse öncelikle *Eski Köye Yeni Roman*'ın konumuna ve alımlanışına odaklanacağım. Sonrasında çalışmanın içsel özelliklerini vurgulamak amacıyla metnin niyeti tartışmasını yürütmeye çalışacak; son olarak da bu çalışmaya anlatı stratejisi bağlamında bakacağım.

Konumu/ Alımlanışı

Herhangi bir çalışmaya başlarken, çalışmanın meşruiyetini sağlayan temel hususlar literatür taramasının ardından sorulacak şu sorulara cevap vermekle

* Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.
Elmek: samildayanc@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2771-4228>

mümkün olur: Bu konu öncesinde çalışıldı mı, yapılan çalışmalar yeterli mi, konu hakkında yeni sorunsallaştırma alanları açmak mümkün mü? Literatüre dair değerlendirmeyi Erkan Irmak şöyle bir sınıflandırmaya giderek açıyor: “Köyü konu edinen edebiyat eserleriyle ilgili Türkçedeki eleştiri literatürünü düşünürken, aynı anda birbirinden oldukça farklı iki tespitle bulunmak mümkündür” (2018: 19). Bunlardan ilki süreli yayınlarda yer alan mebzul miktardaki değerlendirme yazılarıyla (ki bunlar bir yanda *Yeni Ortam, Hareket, Yansıma, Yelken, Forum, Yeni Ufuklar, Yeni Gün, Güney, Yeni Adımlar, Yürüyüş, Halkın Dostları, Yeni A* gibi dönemin ruhunu yansıtan dergilerken, diğerleri *Varlık, Milliyet Sanat, Milliyet, Cumhuriyet, Vatan, Yön, Ant, Türk Dili* gibi köklü dergilerdir) şaşırtıcı şekilde süreli dergilerde yer alan bu bolluğa akademide yahut kitap hacmindeki incelemelerde rastlanmaz. Kitap hacmindeki araştırmalara Irmak ilk olarak Gündüz Akıncı'nın 1961 tarihli *Türk Romanında Köye Doğru* adlı incelemesini örnek olarak gösterirken literatürle olan hesaplaşmasını da başlatmış olur. Köy romanı literatüründeki kurucu inceleme metni olarak ise Ramazan Kaplan'ın 1988 tarihli *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy* çalışmasının altı çizilir. Irmak'ın ifadeleriyle Gündüz Akıncı “köy romanlarını, nüfusun büyük kısmını oluşturan köylülerden bir biçimde söz eden metinler olarak tanımsız bir alana yönlendirir” (2018: 21) iken Ramazan Kaplan da “kitabının adından da anlaşılacağı gibi, inceleyeceği metinleri olayın geçtiği mekânı esas olarak belirler. Başka bir deyişle, köy romanı, yeniden, köyde geçen romanlar olarak kategorilendirilir” (2018: 23). Irmak, Akıncı ile Kaplan'ın çalışmalarına Berna Moran'ın *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*'deki analizlerini de ekleyerek köy romanlarını beş temel içerik/bakış ile çerçeveleme yöntemini de aktarmış olur. Özellikle kitap boyutundaki incelemeler aracılığıyla Irmak hem “yapılan çalışmalar yeterli midir” -ki bu büyük oranda zımnen gerçekleştirilir- hem de “yeni sorunsallaştırma alanları açmak mümkün müdür” sorularını cevaplandırmış olur. Süreli yayınlardaki mebzul miktardaki yazının karşılığını kitap hacmindeki kapsamlı incelemelerde bulmak kolay değilken kapsamlı olarak adlandırılabilir çalışmalarda da büyük oranda bir içerik dökümünün sunumuyla yetinilmesi, metinleri yazıldığı dönemden soyutlamakta ve tarihsiz hâle getirmektedir. Bu bakış açısıyla, konusu köyde geçen her romana köy romanı denilebilmekte; böylece tarihsellikten uzak, muğlak,

keyfi bir köy romanı tanımına doğru yol alınmaktadır. Tam da bu zemin üzerinden şu sorunsallaştırma alanı açılır: Köyde geçen yahut köy temalı romanla Köy Enstitüleri'nin sunduğu epistemolojiden kaynaklanarak neşet eden köy romanları aynı alana mı işaret etmektedir? Bu sorgulama alanını açarak müellif, yeni öneriler ortaya atmaktadı; bunu gerçekleştirirken de Taner Timur, Fethi Naci, Levent Cantek ve Ömer Türkeş'in makalelerinin ortaya koyduğu bakış açılarından yararlanılmaktadır. Metnin niyetine değineceğim kısımda bu “yeni öneriler”i daha detaylı bir şekilde tartışacağım. şimdi metnin yayımlanışının ardından geçen bu iki yılda nasıl ele alındığına bakalım.

Aralık 2018'de çıkan *Eski Köye Yeni Roman* hakkında şu ana kadar, bloglardaki değiniler dışında, üç tanıtım/değerlendirme yazısı yayımlanmıştır. Bunlardan ilki Ata Hacımele tarafından, Ocak 2019'da yayımlanan “Roman ve Patates”: Eski Köye Yeni Roman” başlıklı yazıdır. *K24*'te yayımlanan bu yazı “Köy romanları önemlidir” şeklinde başlarken sıfatlarla kurulan bir değer yargısında bulunma yolunu tercih eder. Aynı zamanda kitabın temel niyetini de özetlemeye çalışan bu yazı, Irmak'ın kitabının fark yarattığını, edebiyat araştırmacılarının bu kitabı her daim elinde bulunduracağını ve netice olarak da kitabın ıskalanmaması gerektiğini belirtir. İkinci tanıtım yazısı şubat 2019'da Bışra Uyar tarafından yazılmış olan ve *Oggito*'da yayımlanan “Eski Köye Yeni Roman” başlıklı yazıdır. Oldukça genel bir ifade olduğu da göz ardı edilerek yazıda şöyle bir tespit bulunulur: “Türk edebiyatında köy romanının var olduğu süreci aydınlatmaya çalışan yazar, okur için son derece ufuk açıcı bir rol üstleniyor”. Bu genel geçer tespit tarzı yazının ilerleyen kısımlarında da devam ederken Hacımele'nin aksine metnin niyetine dair bir söz söylemekten de ısrarla kaçınılır. Bu kitabın köyü kendi gerçekliği içinde anlamak için şiddetli bir istek duyduğu belirtilerek yazı nihayete erer. Bilgin Güngör'ün *İnsan & Toplum* dergisinde Aralık 2019'da yayımlanan değerlendirme yazısı başlık olarak kitabın ismini olduğu gibi aktarıırken alt başlıklar aracılığıyla “madalyonun ön yüzü” ve “madalyonun arka yüzü” şeklinde bir ayrıma gider. Literatürdeki eksiklikten hareketle Erkan Irmak'ın çalışmasının büyük önem arz ettiği belirtilirken tanıtım yazılarının aksine bu yazıda daha somut nedenler ileri sürülmektedir. Öncelikle kitaba da referans verilerek çalışmanın niyetine temas edilir. Köy ile ilgili romanlara yönelik çalışmaların sınırlı

olduğunu dile getiren Güngör, bu çalışmanın bir boşluğu doldurduğunu belirtir ve ekler: “[Irmak], bizzat Enstitü’nün kuruluş ve hedeflerindeki epistemolojik derinliği ve Türkiye’nin 1950-1980 yılları arasındaki sosyolojik dönüşümünü göz önünde bulundurarak ele almaktadır” (2019: 3). Bu değerlendirme yazısının ayırt edici noktalarından biri *Eski Köye Yeni Romanı*’nın dilin kullanımı açısından da değerlendirmeye tabi tutulması ve kitabın dilsel monotonluğu kıldığını söylemesidir. Fakat bu dilsel monotonluk geniş zaman kipi ve akıcı olmayan dil ile açıklanmakta ve muğlak kalmaktadır. Bunun bir göstergesi de dilsel monotonluk bahsinin Irmak’tan yapılan uzun bir alıntıyla kapatılmasıdır. Güngör’e göre bunlar “madalyonun ön yüzünü” oluştururken “madalyonun arka yüzü”nün temelini Irmak’ın köy romanı hususunda, yakın okuma kısmında örneklerin hepsini Fakir Baykurt’tan alması oluşturur. Güngör’e göre bir başka eksiklikse “Roman ve Patates” kısmının ve dahi “Üç Tarz-ı Roman” kavramsallaştırmasının köy romanıyla pek bir ilgisinin bulunmuyor oluşudur.

Metnin Niyeti

Yukarıda da belirtildiği üzere *Eski Köye Yeni Roman*’a kadar köy romanı hakkında çalışmalar yapılmış olup süreli yayınlarda yazıların çokluğu ön planda iken kitap hacminde ise sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Erkan Irmak da özellikle Gündüz Akıncı ve Ramazan Kaplan’ın çalışmalarıyla iletişime geçerek kendi çalışmasına meşruiyet alanı oluşturur. Tanıtım/ değerlendirme yazılarında da dile getirildiği üzere Irmak’ın temel iddiası köy romanı ile köy temalı roman ayrımına gitmektir. Köy temalı roman Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir gibi isimlere işaret eder ve “köy hemen her seferinde daha büyük bir meseleyi göstermek, açıklamak ya da bir çözüm önerisi sunmak, bir tarihselleştirme veya ideolojik konumlandırmada bulunmak için araçsallaşırken” (Irmak 2018: 27-28) köy romanı Köy Enstitüleri’nin kuruluşu, hedefleri, iktisadi, toplumsal ve kültürel sonuçlarıyla yakından ilişkilidir; Irmak’ın deyişiyle “Enstitü mezunu romancıların temel kaygısı köyü kendi iç dinamikleriyle kaydedip, tekil ve dışa kapalı bir şekilde ‘aktarmak’tır” (2018: 28). Çalışmanın temel iddiası olarak belirtilebilecek köy romanı- köy temalı roman ayrımı, Mahmut Makal’ın *Bizim Köy*’ünü de içine alarak köy romanının Mahmut Makal’ın *Bizim Köy*’ünden çıktığını da iddia ederek

genişler. İrmak “köy notu” ile “köy romanı” arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklar: “Enstitü mezunu köylü çocuklarının yazdığı öncelikle köy notları ve ardından da köy romanları, türsel açıdan ne kadim türler gibi sabitlenmiş ne de modernite sonrası türlerde gördüğümüz gibi sürekli bir evrimleşme ihtiyacını karşılamak üzere belirmiştir” (2018: 106). Bu ayrım nispetince köy notu ile köy romanı arasındaki süregelen ilişki çalışmanın temel zeminini oluşturan unsurken benim burada metnin niyetiyle ilgili olarak sormak istediğim bir diğer husus şudur: Müellif nasıl bir güzergâh içerisinde argümanlarını açıklama yoluna gitmektedir? Köy romanının tarihi, kökeni ve sonu derken beş bölümden oluşan kitap hangi saiklerle yazılır? Temeli, Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde doktora tezi olan bu çalışma, edebiyat disiplinini nasıl konumlandırmak suretiyle iddialarını sunar? Çalışmanın örtük niyetinin bu soruların altında yattığını düşünüyor, bundan dolayı bölümlere daha yakından bakma yoluna gidiyorum.

Kitap, “Önsöz” ve “Sonuç” dışında beş bölümden oluşur. “Önsöz”de doktora çalışmasının başlangıçtaki niyetiyle ortaya çıkan sonuç arasındaki ilişkiye dair İrmak, “bir edebiyat tarihi araştırması olacağını düşündüğüm bu tez, zaman içinde daha çok bir tür tartışması, kültür tarihi ve alımlama süreci çalışmasına dönüştü” (2018: 8) yorumunu yaparak ilk kerte de çalışmanın güzergâhına dair vaatlerini ortaya koymuş olur. “Giriş Mecburi: Türkçe Romanda Köy” başlıklı birinci bölüm literatürü ortaya koyup literatürdeki eksikliğe de işaret ederek “köy romanı” – “köy temalı roman” ayrımına gider. Bu bölümde kısaca dünya edebiyatındaki köy edebiyatı literatürüne de bakılır. Birinci bölüm temel argümanın ortaya atıldığı, çerçevenin çizildiği, diğer bölümlere de referans veren bir konumdadır. İkinci bölümün başlığı “Vatanı Olmayan Tür: Roman” iken bu bölüm bütüne bakıldığında eklektik gibi görünen bir roman kuramı tartışması yürütülür. Üç tarz-ı roman sınıflandırmasıyla ilk olarak evrimci anlayış, sonrasında Ian Watt çizgisi, başka bir deyişle evrimci ile devrimci yaklaşım arasındaki köprü ve son olarak Bakhtin ve Lukács çizgisi yani devrimci anlayış ayrımına gidilir. Kurulan sınıflandırmanın ardından roman-patates ilişkisine odaklanılır. Özellikle bu bölüm ilk bakışta kitaptan bağımsızmış gibi görünür; hatta kitap hakkında en doyurucu değerlendirme yazısını yazan Bilgin Güngör şöyle bir yorum yapar: “‘Üç Tarz-ı Roman’ kısmında ana konuyla ilgili olan, onu destekleyen bazı bil-

giler ve çıkarımlar bulunsa da aksi yöndekilerin yoğunluğu da vakidir. İşte bu tür ayrıntıların okuma esnasında akıllarda ‘Pek güzel ama bunun köy romanıyla ilgisi nedir?’ sorusunu doğurduğu söylenebilir” (2019: 5). Peki öyleyse soralım, epizodik anlamının dışında “Vatanı Olmayan Tür: Roman” başlığı kitabın bütünü düşünüldüğünde ne anlam ifade etmektedir? Erkan Irmak’ın farklı bağlamlarda dile getirdiği şu ifadelere yakından bakarak bu soruları cevaplandırmaya çalışalım: “modern şehirleri meydana getiren etmenlerle romanı ortaya çıkaran gelişmeler aynı kaynaktan beslenmiştir. Dolayısıyla romanın ihtiyaç duyduğu gürültü de, modernitenin yarattığı kırılma ve parçalılık da bu yeni ve yeniden tanımlanan mekânla doğrudan ilişkilidir” (2018: 298). Roman ve mekân arasındaki ilişki noktasında pozisyonunu bu şekilde belirleyen Irmak şu soruyu ortaya atar: “o halde metropolü değil modernite öncesinin hâkim yaşam alanı olan köyü, bireyi değil kolektif hayatı temsil eden köylüyü ve sınıfı değil küçük grupları anlatan köylülüğü romanla nasıl birlikte düşünebiliriz?” (2018: 298). Bana kalırsa Irmak’ın açtığı tam da bu sorunsallaştırma alanı eklektik gibi görünen kitabın ikinci kısmının bütün içindeki anlamını ifşa ediyor. Anlaşılan odur ki üç tarz-ı roman sınıflandırmasının ardından, sunduğu gerekçelerle birlikte Irmak romanı “modernitenin yarattığı etkinin kendinden önceki hiçbir şeye benzemediğini savunan ve bu yıkım ya da doğuşun anlatısı olarak romanı ‘ortaya çıkan’ bir tür” (2018: 57) şeklinde konumlandırır. Romanın modernitenin bir sonucu olarak konumlandırılmasının ardından metnin temel iddialarından olan köy romanı ile köy temalı roman arasındaki ayrım biraz daha sarıh hâle gelir. Zira, metropolü değil köyü anlatan, bireyi değil kolektiviteyi sunan, sınıfı değil grupları anlatan köy romanı Türkiye ölçeğinde köy temalı romandan oldukça farklıdır. Bundan dolayı da Irmak’ın romanı kuramsal olarak sınıflandırıp, modernitenin sonucu şeklinde konumlandırması köy romanının Türkçe edebiyattaki gerek tarihsel konumunu gerek kendine özgünlüğünü gerek içerik özelliklerini gerekse bir kırılmanın sonucu olarak doğan romanla olan ilişkisini göstermesi bakımından anlamlıdır. Kitabın üçüncü bölümü “Hepimiz Makal’ın *Bizim Köy*’ünden Çıktık” şeklinde tesmiye edilmiş olup Irmak’ın köy romanının ilk hâli olarak sunduğu köy notu türünü ele alır. Bu bölümde bir yandan köy romanının kökenine dair tespitlerde bulunulurken bir yandan *Bizim Köy*’e yakın okuma yapılır. Bununla birlikte, Köy

Enstitüsü'nden yeni çıkmış biri olarak *Bizim Köy*'ü yayımlatan Mahmut Makal gibi Enstitü yazarlarını açıklamak üzere Köy Enstitüleri'nin amaçlarına dair eleştirel bir analize girişilir. Özetle, bir yandan köy notu bağlamında köy romanının kökleri araştırılmakta, bir yandan Mahmut Makal'ın kurucu metni *Bizim Köy*'e yakın okuma yapılmakta bir yandan da Köy Enstitüleri'nin gayeleri ve yarattığı insan tipi tartışılmaktadır. “Köylüleri Öldürmek” başlıklı dördüncü bölüm köy romanının dönüşümüne ve alımlanma sürecine odaklanır. Bu bölümde Irmak, “1950 ile 1980 arasında ülkenin hem sanatsal hem de politik gündeminin köy edebiyatının ve dolayısıyla onun yazarlarının güdümünde (en azından çevresinde) geliştiğini söylemek yanlış olmaz” (2018: 133) derken yıllıklardan da hareketle köy romanının bu yıllar arasında nasıl alımlandığına odaklanır. Bu bölümde köy romanının alımlanışına dair, yıllıklarla birlikte, yararlanılan temel kaynak ise *Beş Romancı Tartışıyor* kitabıdır. Tartışan isimler Kemal Tahir, Orhan Kemal, Mahmut Makal, Talip Apaydın ve Fakir Baykurt'tur. Bu bölümün sonunda Irmak genel süreci şu şekilde açıklar: “1950'de Makal'ın *Bizim Köy*'üyle başlayan köy edebiyatı, 1960'lara gelirken Baykurt'un *Yılanların Öcü*'yle hız kazanmış, onu takip eden başka yazarlarla beraber 1960'lara egemen olmuş, 1970'lerdeyse giderek kan kaybederek kendine has özelliklerini yitirmiş[tir]” (2018: 176). Kitabın beşinci bölümü, “Köy Romanlarının İçinde” ismini taşıyarak yaklaşık 100 sayfa yakın okuma olarak tasarlanır. Evin büyükleri, olay-zaman-mekân ve din alt başlıklarıyla yakın okumanın kavramsallaştırılması da gerçekleştirilmiş olur. Fakat, Bilgin Güngör'ün de belirttiği üzere yalnızca Fakir Baykurt'un eserlerine odaklanılması bu bölümde dikkati çeker. Buradan hareketle, Güngör gibi “incelemeler dikkate alınınca, çalışmanın başlığındaki ‘Köy Romanının Tarihi, Kökeni ve Sonu’ ifadesinin söz konusu çalışmaya ‘birkaç beden büyük’ geldiği görülmektedir” (2019: 4) yorumunu yapmıyorum. Zira kitap önsöz ve sonuç dışında beş bölümden oluşmaktadır ve tek bir bölümden hareketle tıpkı Erkan Irmak'ın yalnızca Fakir Baykurt'tan yola çıkarak köy romanına yakın okuma yapması ve bu yolla köy romanına dair birtakım sonuçlara ulaşması gibi Güngör de tekilden hareketle kolayca genele varmaktadır. Kitap diğer bölümlerde roman kuramından, Türkiye tarihinden, edebiyat sosyolojisinden yararlanarak kurulmuş olup beşinci bölümde bir de yakın okumayla amacını neticelendirmek niyetindedir. Başka bir deyişle,

farklı bakış açılarıyla çerçevelenen bu kitabın ismini tek bir bölümden hareketle tartışmak ne kadar makuldür? Bununla birlikte şu soruyu sormadan da geçmemek gerekir: Tek bir yazardan hareketle “köy romanına” dair yakın okuma yapmak yerine farklı köy romancılarından da yararlanmak suretiyle, farkları da vurgulayarak bir örüntüye gitmek, “fark ve tekrarı” da göstermesi açısından daha geçerli bir yol olmayacak mıdır? Bu sorgulamayı yapmakla birlikte, yakın okuma kısmının köy romanına bakış noktasında bir kılavuz niteliğinde olduğunu da vurgulamak gerekir. Kitabın “Sonuç” bölümü de bir yandan toparlayıcı bir boyuttayken öte yandan ulaşılan sonuçları vurgular. Ulaşılan sonuçlarla da ilgili bir şekilde bu bölüm aynı zamanda köy romanı ile köy temalı roman arasındaki farkı neredeyse madde madde açıklayarak başlangıçta ortaya atılan temel argümanı kesifletirir.

Kitabın bölümlerine yakından bakma nedenim ilk olarak bölüm içi niyetlere odaklanma gayesi taşıırken öte yandan çalışmanın bir başka niyetini de faş etme amacı taşıyor. Şöyle ki kitap başlangıçta verili bir yöntemden yola çıkarak köy romanı hakkında büyük sözler söylemek yerine karşılaştırmalı edebiyattan, roman kuramından, yeri geldiğinden tarih disiplininden, edebiyat sosyolojisinden ve yakın okumadan yararlanarak yöntem olarak köy romanını kuşatma amacı güdüyor. Böylece klasik bir Türkoloji tezinin aksine daha esnek ve kullanışlı bir yöntem tercih edilerek yalnızca köy romanının dışsal yahut içsel özelliklerine değinilmiyor; bir yandan Türkiye tarihi bağlamında köy romanının anlamı ve dahi alımlanışı ortaya konulurken diğer yandan da köy romanının ayırt edici metinsel özelliklerine de odaklanılıyor. Demem o ki kitabın örtük niyeti de metodolojik esneklikle köy romanını farklı perspektifler nispetince kuşatmak şeklinde cereyan ediyor.

Anlatı Stratejisi

Roland Barthes ve Hayden White gibi postmodern kuramcılar, tarih yazmanın “hakiki” bir geçmişe gönderme yapmaktan ziyade kurgunun bir biçimi olduğunu ileri sürerler. Hayden White ünlü *Tropics of Discourse* kitabında şöyle der: Tarihsel anlatılar içerikleri bulunmuş oldukları kadar icat edilmişlerdir ve onların biçimleri bilimden çok edebiyat ile ortaklık taşıyan sözel kurgulardır” (1978: 82). Dilbilimsel yönelişten (*linguistic turn*) hareketle bu bölüme başlamamın nedeni bir doktora tezinin kitaplaşmış hâlinin edebi değerini tartışma çabamdan kaynak-

lanıyor. Buradaki temel sorum ise şu: Ciddi bir edebiyat eleştirisini değerlendirme kıstası, arka arkaya sıralanmış argümanlardan hareketle mi belirlenir? *Eski Köye Yeni Roman*'dan hareketle sorulacak olursa sunduğu argümanlarla birlikte anlatı strateji açısından bu kitabı diğerlerinden ayıran nedir?

Kitabın önsözüne, birinci ve ikinci bölümüne bakıldığında dikkati çeken ilk husus bölümlerin gündelik hayat pratikleriyle açılıyor oluşudur. Üçüncü ve dördüncü bölümler ise somut birtakım örneklerle anlatısını kurmaya başlar. Örneğin, köy romanının dönüşümüne ve alımlanma sürecine odaklanan dördüncü bölüme şükrü Erbaş'ın "Köylüleri Niçin Öldürmeliyiz?" şiirinin analiziyle giriş yapılır. Beşinci bölüm, çalışmanın o ana kadar yapmaya çalıştıklarını kısaca özetleyip yakın okumaya geçer. Sonuç bölümünde de Nurdan Gürbilek'in kavramsallaştırmalarından da hareketle çalışma nihayete erdirilir. Başlangıcından itibaren metnin temel stratejisi somuttan soyuta yahut daha doğru bir deyişle yüzeyden derine doğru katmanlaşarak açılan bir yapı kurmaktır. Örnek vermek gerekirse, çalışmanın birinci bölümü müellifin 2010 yılında Orhan Koçak'la yaptığı söyleşisinden bahsederek başlarken sonrasında köy romanına dair bilinen gerçeklere, köy romanıyla köyde geçen roman arasındaki farka son olarak da dünyadaki köy romanı literatürüne odaklanır. Koçak bahsiyle açılan katman her bölümde biraz daha derinleşir, çatallanır; kimi zaman Koçak'a ince göndermelerle örtülür ve nihayetinde kitap yine Koçak'tan hareketle kapatılır. Farklı bir örnekten hareketle burayı biraz daha açalım. Çalışmanın ikinci bölümü şu cümleyle başlar: "Herhangi bir kitapçıdan içeriye girip üzerinde 'roman' yazan rafların önünde dururken, sayfalarını karıştırdığımız kitapların hangi ortak özelliklere göre yana yana getirildiğini sorgulamayız" (Irmak 2018: 47). Dikkat edilecek olursa yine somut, gündelik hayat pratiğiyle bölüm başlıyor. Basit gibi görünen bu somut örnek yukarıda da tartıştığım "üç tarz-ı roman" kavramsallaştırmasının da zeminini oluşturuyor. Örneğini verdiğim durum diğer bölümlere de teşmil edilebilir. Bu genelden, yüzeyden, somuttan; özele, derine ve soyuta doğru bir kurgu yapısına işaret eder; argümanlar ortaya atılmadan önce gündelik hayat pratikleri veya somut örneklerle örtük okur da alana davet edilir. Yazarın tercih ettiği bu anlatı kurgusu bir yandan argümanlar yığımından çok incelikle örölmüş katmanlı bir yapıya işaret ederken öte yandan örtük okuru yakalamak adına bilinçli bir çağrıyı

da beraberinde getirir. Başka bir deyişle, bölümler kendi içinde ve kendi arasında olmak üzere organik bir birliğe sahiptir. Berna Moran organik birliği şu şekilde açıklar: “Eserdeki her ögenin ve bağıntının eserin değeri için gerekli olması; gereksiz hiçbir ögenin ve bağıntının bulunmaması ve bunlardan her birinin yalnız kendi hesabına rol oynamakla kalmayıp diğerlerini de etkilemesi ile sağlanan düzene organik birlik denir” (2017: 161). Moran’ın tanımından hareketle *Eski Köye Yeni Roman*’a bakılacak olursa şöyle bir açıklama yapılabilir: Roman kuramıyla ilgili üç tarz-ı roman sınıflandırmasına gidilmesi, başlangıç anında metnin niyetiyle doğrudan ilgili değilmiş gibi görünür, fakat romanın modernitenin bir ürünü olarak konumlandırılıp köy romanı yazarlarının moderniteyi tecrübe etmeden köy romanı üretmeleri arasındaki tenakuz, Irmak’ın köy romanı ile köy temalı roman arasındaki ayrımının zeminini oluşturur. Kurulan bu zemin üzerinden de köy notu türünün köy romanına dönüşümü yorumlanır. Burada yukarıda da bahsedilen metnin niyetine doğrudan bir referans vardır. Bu zamana kadar yapılan çalışmalarda genel kabul, eğer bir roman köyde geçmekteyse ona köy romanı denir, anlayışdır. Irmak’ın temel amacıysa tarihsel, sosyolojik ve edebi bir okuma yapmak suretiyle “köy romanlarının türsel açıdan romanın ortaya çıkış koşullarından farklı bir soyağacına sahip olduğunu göstermek” (2018: 45) ve muğlak hatları doldurmaktır. Bundan dolayı üç tarz-ı roman sınıflandırması köy romanının Türkçe romana özgülüğünü gösterir, köy temalı romanla olan ayrımını vurgular, bir yandan epizodik olarak okunabilecek bir sınıflandırma sunarken öte yandan metnin temel önermesinin de inşa edilmesini sağlar. Öyle zannediyorum ki metnin anlatı stratejisi de bu örneklerle açığa çıkıyor. Metnin niyetiyle de ilgili bir şekilde bölümler bir yandan epizodik olarak okunabilecekken öte yandan bütün içinde de bir anlama sahip bir şekilde kuruluyor. *Kara Kitap*’taki Celâl Salık’ın yazıları gibi bir yandan özerk bir yandan da esrarın açığa çıkmasında bir yol rehberi hüviyetinde. Başka bir deyişle, burada geniş zaman kipinin esnetilip “akıcı” bir dil kullanılmasından çok akademik bir metnin roman gibi kurgulanmasından kaynaklanan fark bu çalışmayı ayırt edici hâle getiriyor.

Sonuç

Eski Köye Yeni Roman, “Önsöz”ünü *Cumhuriyet* gazetesindeki bir karikatürle açan, giriş bölümüne Orhan Koçak’la yapılan bir röportaj anısıyla baş-

layan; bu yönüyle teoriye gündelik hayat pratikleriyle adım atan; daldığı teoriyi yine başlangıçta açtığı noktayla tamamlayan; hem epizodik okunabilecek hem de bütün içinde yap-bozu dolduran bölümlere sahip; aynı anda birden çok yöntemi kullanarak çatallanan; literatüre bakıp yeni sorunsallaştırma alanlarıyla kendine zemin oluşturan çok yönlü bir çalışma. Ben bu değerlendirme yazısında büyük oranda pozitif tanım üzerinde durarak çalışmanın hakkını vermeye çalıştım. Yokluk tespitine bu denli çok başvuru olan Türkçe edebiyat eleştirisinde kendini bu şekilde kuran kitaplara karşı değilleme üzerine kurulu negatif tanım yerine çalışmayı anlamlandırabilmek için, pozitif tanımın oldukça gerekli olduğunu düşünüyorum. Ve hemen vurgulamam gerekir ki bu pozitif tanımları kurabilmek için de aktif bir okur pozisyonunda olmak ve kalıplarla yazılan tanıtım yazılarıyla nitelikli çalışmaların potansiyellerini örtmemek gerekiyor.

Kaynakça

- Güngör, Bilgin. (2019, Aralık). “Erkan Irmak, *Eski Köye Yeni Roman: Köy Romanının Tarihi, Kökeni ve Sonu (1950-1980)*...”. *İnsan&Toplum* 9, 4: 1-5.
- Hacımale, Ata. (2019.06.14). ““Roman ve Patates’: Eski Köye Yeni Roman”, (2021.02.17), <https://t24.com.tr/k24/kitap/eski-koye-yeni-roman,325>.
- Moran, Berna. (2017). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Irmak, Erkan. (2018). *Eski Köye Yeni Roman: Köy Romanının Tarihi, Kökeni ve Sonu (1950-1980)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uyar, Büşra. (2019.02.04) “Eski Köye Yeni Roman”, (2021.02.17), <https://oggito.com/icerikler/eski-koye-yeni-roman/63711>.
- White, Hayden. (1978). *Tropics of Discourse: Essays In Cultural Criticism*. Baltimore: John Hopkins University Press.